

Paweł Troka, nr indeksu 132334
 Jakub Mamelski, nr indeksu 137339
 Jan Pączkowski, nr indeksu 137366

MODELOWANIE I SYMULACJA SYSTEMÓW

Metoda Rungego-Kutty I-rzędu

ZADANIE 4: PRZYBLIŻONE ROZWIĄZYWANIE RÓWNAŃ RÓŻNICZKOWYCH

1. Nazwa wybranej metody przybliżonego rozwiązywania równań różniczkowych

Wybrana metoda nazywa się „metoda Rungego-Kutty I-rzędu”, jest to de facto metoda Eulera. Człon I-rzędu w nazwie metody wywodzi się z faktu, że zależność błędu globalnego metody jest $O(h^1)$, gdzie h to krok metody.

2. Warunki, które muszą być spełnione, by zadziałała

Aby metoda działała poprawnie muszą być spełnione warunki następujące:

- Warunek początkowy, czyli musimy mieć wartość $x(t_0)$
- Warunek stabilności, czyli odpowiednio określony przyrost czasu w kroku iteracji h , szczegóły poniżej:

Odpowiednio określony krok h gwarantuje stabilność metody, okazuje się bowiem, że metoda Rungego-Kutty I-rzędu może być niestabilna zwłaszcza dla równań sztywnych[9][4], co więcej, fakt, że jest to metoda I-rzędu pogłębia jej niedokładność – jest ona wolno zbieżna. Wymaga, więc odpowiednio małego kroku iteracji h , co oznacza więcej iteracji metody, a tym samym większy czas wykonania.

Przykładowo dla liniowych równań różniczkowych postaci

$$y' = ky$$

Rozwiązanie jest niestabilne, jeżeli produkt $hk=Z$ jest poza regionem

$$\{z \in \mathbb{C} \mid |z + 1| \leq 1\},$$

Zwanym regionem liniowej niestabilności. Aby metoda działała prawidłowo, nie możemy znajdować się w obszarze jakiegokolwiek niestabilności.

Z drugiej strony h nie może być zbyt małe, bardzo mała wartość ze względu na reprezentację liczb zmiennoprzecinkowych w pamięci komputera, może po dodaniu nie zmieniać wyniku lub wprowadzać narastający błąd w innych działaniach.

Dodatkowo istnieją warunki, które muszą być spełnione, jeżeli mamy być w stanie określić górne oszacowanie błędu globalnego metody.

- $x(t)$ powinno mieć drugą pochodną i $\max |x''(t)|$, w przedziale $[t_0, t]$ powinno być skończoną liczbą

- funkcja f powinna spełniać warunek Lipschitz'a, w przedziale $[t_0, t]$, dla argumentu x , tzn. musi istnieć skończona liczba L taka, że:

$$\left| \frac{f(x(t_a), t_a) - f(x(t_b), t_b)}{x(t_a) - x(t_b)} \right| \leq L$$

Gdzie t_a i t_b należą do przedziału $[t_0, t_N]$.

3. Wzory stosowane przez tę metodę w trakcie obliczeń

Na wejściu mamy postać funkcji $f(x(t), t)$, wartość $x(t_0)$ oraz czas początkowy i końcowy (t_0 i t_N).

Przed rozpoczęciem obliczeń, wyznaczamy taki przyrost czasu w iteracji h , że błąd globalny metody zgodnie ze wzorem z punktu 4, jest mniejszy lub równy parametrowi ϵ , oznaczającemu dokładność. Aby to uzyskać przekształcamy wzór podany w punkcie 4.

Po wyznaczeniu ze wzoru z punktu 4 odpowiedniego h (spełniającego warunek, że górne oszacowanie błędu metody jest mniejsze lub równe ϵ (dokładności)), możemy łatwo wyznaczyć liczbę kroków metody.

Dzielimy po prostu przedział czasowy przez wyznaczoną wcześniej długość kroku iteracji.

$$N = \frac{|t_N - t_0|}{h}$$

Proces obliczania kolejnych wartości poszukiwanej funkcji $x(t)$ jest dosyć prosty. Z warunku początkowego mamy $x(0)$.

$$x(0) = x_0$$

I teraz, w każdej kolejnej iteracji obliczamy najpierw współczynnik k_1 , jako iloczyn kroku i funkcji w punkcie n . Z uwagi na to, że metoda jest pierwszego rzędu, w każdej iteracji obliczamy współczynnik k_1 i innych współczynników nie potrzebujemy.

$$k_1 = hf(x_n, t_n)$$

Następnie obliczamy kolejną wartość czasu poprzez dodanie kroku iteracji h . To dla tej wartości czasu będzie nowo obliczona wartość funkcji $x(t)$.

$$t_n = t_0 + nh$$

Na koniec danej iteracji obliczamy wartość kolejnego x -a, jako sumę poprzedniej wartości i wyznaczonego w tym kroku parametru k_1 .

$$x_{n+1} = x_n + k_1$$

Po zakończeniu całego procesu mamy stabilizowaną w dziedzinie czasu od t_0 do t_N funkcję $x(t)$ z obliczonym na podstawie wymaganej dokładności ϵ krokiem czasowym h .

4. Wzór szacujący z góry błąd metody

Dosyć łatwo jest określić górną granicę dla tzw. błędu lokalnego, czyli popełnianego w jednym kroku metody [4], skąd później można wyprowadzić górne ograniczenie dla błędu globalnego metody (czyli maksymalną wartość błędu na całym przedziale wyznaczania $x(t)$), jak dokonano choćby w [8]. Wzór ten wygląda następująco.

$$|\text{GTE}| \leq \frac{hM}{2L}(e^{L(t-t_0)} - 1)$$

Gdzie h jest przyrostem t w kroku iteracji (tj. $t_i = t_{i-1} + h$), M jest górnym ograniczeniem drugiej pochodnej $x(t)$ na rozważanym przedziale $[t_0, t]$, L jest stałą Lipschitz'a dla funkcji f w przedziale $[t_0, t]$, t to czas końcowy, natomiast t_0 , to czas początkowy.

Wzór ten nie jest jednak zbyt użyteczny, ponieważ nie da się za bardzo wyznaczyć górnego ograniczenia dla $x''(t)$ nie znając $x(t)$. Dlatego w programie skorzystano ze związku błędu globalnego z lokalnym i innej postaci błędu lokalnego [8][4][6], co pozwoliło zamienić M we wzorze na przedstawioną poniżej postać $x''(t_0)$ (poniżej $y=x$).

$$y''(t_0) = \frac{\partial f}{\partial t}(t_0, y(t_0)) + \frac{\partial f}{\partial y}(t_0, y(t_0)) f(t_0, y(t_0)).$$

5. Bibliografia

1. <http://www.kaims.pl/~robert/MISS/i03.pdf>
2. https://pl.wikipedia.org/wiki/Algorytm_Rungego-Kutty
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Runge-Kutta_methods
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Euler_method
5. https://pl.wikipedia.org/wiki/Metoda_Eulera
6. <http://www.cfm.brown.edu/people/sg/AM35odes.pdf>
7. https://en.wikipedia.org/wiki/Lipschitz_continuity
8. <http://www.maths.nuigalway.ie/~niall/MA385/2-3-ErrorAnalysis.pdf>
9. https://en.wikipedia.org/wiki/Stiff_equation